

REPORTAGE Oprichting na religieuze afsplitsing in 1797

Begraafplaats bij de Zeeweg is een wonder

Een ommuurde begraafplaats met een grote Davidster in het toegangshek bevindt zich vlak bij de Zeeweg. Het is een geheimzinnige plek met door ouderdom verzakte grijze zerken, tussen hoog opgeschoten gras.

Arthur de Mijntenaere
a.de.mijntenaere@mediahuis.nl

David Simon, Ellen Schrijver en Piet van der Ham verzorgen een rondleiding op deze gewijde plek, die alleen met een keppeltje op mag worden betreden. Ze zijn nauw betrokken bij de Joodse Begraafplaats en vinden het 'een wonder' dat de begraafplaats nog bestaat.

De begraafplaats werd in 1797 opgericht na een scheuring in de Joodse gemeente. Een kleine groep Joden scheidde zich in Amsterdam van de Joodse gemeente af, geïnspireerd door de Franse revolutie met het beroemde motto 'vrijheid, gelijkheid broederschap'.

Die gelijke rechten misten de aanhangers van de nieuwe stroming en de nieuwe gemeente Neie Kille (nieuwe gemeente in het Jiddisch) zag het levenslicht. Ze wilden bijvoorbeeld in het Nederlands zingen in de synagoge, terwijl dat altijd in het Hebreeuws gebeurde. Ook wilden ze geen Nederlandse Joden meer worden genoemd, maar Joodse Nederlanders. Achter een klein verschil in taal school de diepe wens tot emancipatie.

De afgesplitste groep was echter geen lang leven beschoren, omdat de Franse monarch Lodewijk Napoleon al die versnipperde geloofsgemeenschappen in het kleine Nederland maar verwarrend vond en

ZEEWEG 100 JAAR

De Zeeweg werd honderd jaar geleden geopend. Vandaag het laatste verhaal over de Zeeweg waarin de Joodse Begraafplaats, vlak bij de Zeeweg aan de Tetterodeweg, aan de orde komt.

er korte metten mee maakte. In 1808 keerde de Neie Kille terug in de moederschoot. Tot dat moment waren er ongeveer honderd Joden van deze kleine geloofsbeweging op de begraafplaats in Overveen begraven.

Daar zijn er later nog honderdtwintig bijgekomen, vertelt Ellen Schrijver. Er zijn nu nog zeven plekken over, waarvan er drie zijn gereserveerd. Alle graven zijn bestemd voor de nabestaanden van de Neie Kille, de geloofsgemeenschap die al in 1808 verdwenen. Het is bijzonder, dat er nog nazaten van de vroegere geloofsgemeenschap te vinden zijn.

De korte bloeiperiode van de

Een zerk met Hebreeuwse en Nederlands opschrift.

Neie Kille in ogenschouw genomen, is het een wonder dat de begraafplaats er nog is, vinden de rondleiders. Schrijver en Simon hebben Joodse wortels, maar zullen op andere Joodse begraafplaatsen ter aarde worden besteld. Van der Ham is bij de gewijde plek betrokken omdat hij vroeger wethouder was in de gemeente Bloemendaal.

De afgescheiden geloofsgroep heeft maar een korte geschiedenis, de begraafplaats zal er altijd blijven, zegt Ellen Schrijver. Joodse graven zijn voor altijd en op sommige Joodse begraafplaatsen zijn mensen - omwille van het gebrek aan ruimte - boven op elkaar be-

Begeleid verval van eeuwige zerken

graven. Het Joodse geloof vraagt om eeuwige teraardebestellingen, verduidelijkt ze. Als de messias terugkeert dan komen de doden in hun graven weer tot leven. Het is een mooi verhaal, waar Simon aan toevoegt dat je er wel echt 'goedgelovig' voor moet zijn om dit als waarheid te beschouwen.

Op de begraafplaats rondwandelen is als het dwalen in het verleden, met moeilijk te ontcijferen teksten op de scheve zerken. Er liggen ook enkele grafstenen op de grond waarover je kunt struikelen. „Begeleid verval”, noemt Ellen Schrijver het spaarzame onderhoud waar de gemeente een steentje aan bijdraagt.

Tussen de vergane grafzerken blinkt een zerk met zilverkleurige kettingen. Hier ligt de medeoprichter van het Kennemer Lyceum David Lioni. De school betaalde mee aan de renovatie, toen de school vorig jaar een eeuw bestond.

Volgend jaar is er de hoop op een grootscheepse renovatie waarvoor nog geld nodig is. Als het in 2022 niet lukt, is er altijd nog tijd. De graven blijven er liggen tot in de eeuwigheid.

Het graf van David Lioni, de medeoprichter van het Kennemer Lyceum.

Piet van der Ham, Ellen Schrijver en David Simon bij het toegangshek, dat op 12 september (open monumentendag) voor het publiek opengaat.

FOTO'S UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLUITERS

Zerken vertellen trieste Joodse geschiedenis

Arthur de Mijntenaere

Op de Joodse Begraafplaats in Overveen liggen familieleden vaak naast elkaar. De drie grafstenen van de familie Visser-Wertheim vertellen het gruwelijke verhaal van de Joden in de Tweede Wereldoorlog.

Hun grafstenen weerspiegelen in een notendop de lotgevallen van de Joden in de jaren 1940-1945. Helemaal links staat de kleinste steen die is bijgezet, toen het dochtertje Annie op vijfjarige leeftijd overleed. De tijd heeft de letters van haar naam uitgewist. Het meisje heeft door haar vroeger overlijden nooit kunnen bevroeden wat er met haar ouders en broer is gebeurd.

Gezinshoofd

Het gezinshoofd, Lodewijk Visser, was in de jaren dertig en veertig na de Duitse inval een vooraanstaand lid van de Joodse gemeenschap. Als jurist was hij president van de Hoge Raad, maar de Duitsers ontsloegen hem in 1940 omdat hij Jood was. Lodewijk Visser wanneroude de Duitse bezetters en peinsde er niet over om met hen om tafel te gaan zitten om te onderhandelen.

De door de Duitsers ingestelde Joodse Raad zat wel om tafel met de bezetters. Zij stonden voor een duivels dilemma omdat zij besef-

Het graf rechts is voor moeder Cornelia en zoon Ernst, van wie de resten nooit zijn gevonden.

ten wat er met hun gedeporteerde geloofsgenoten zou gebeuren. De onverzettelijke Visser beschouwde dat overleg als collaboratie. Lodewijk Visser stierf in 1942 aan de hersenbloeding en hij vond in de oorlogsjaren zijn laatste rustplaats in Overveen.

Naast hem ligt zijn vrouw Cornelia die in 1944 is overleden in het doorgangskamp Westerbork. Zij wilde vluchten naar het neutrale Zwitserland, werd opgepakt en herseblodde en hij vond in de oorlogsjaren zijn laatste rustplaats in Overveen.

met haar resten is dankzij een list terechtgekomen naast haar man. Hun zoon Ernst Visser is op de meest gruwelijke wijze omgekomen, omdat hij door een kampbewaarder in het concentratiekamp Mauthausen in Oostenrijk in 1942 is doodgeschoten. Van hem is er

Lotgevallen van familie Visser in oorlog staan in steen gebeiteld

geen as, want zijn stoffelijke resten zijn in het concentratiekamp verloren gegaan. Ernst Visser was opstandig en pikte de Duitse discriminatie van de Joden niet. Hij werd opgepakt toen hij buiten rondliep zonder Jodenster op zijn jas.

Ambtenaren

Dat de Joodse begraafplaats in de Tweede Wereldoorlog niet ten prooi is gevallen aan de Duitsers, is te danken aan enkele Bloemendaalse ambtenaren met het hart op de goede plaats. De toenmalige NSB-burgemeester J. Zigeler heeft geperbeerd de begraafplaats te verwijderen, maar ambtenaren op het gemeentehuis wisten dat te verijdelen. In 1944 wilde een makelaar het te koop aanbieden als bouwgrond maar ook dat werd afgewend.

De begraafplaats is sinds de stichting wel kleiner geworden. Zo zijn er voor de aanleg van de Zeeweg stukjes van afgeknabbeld en ook het sportcomplex Tetterode ligt op grond die vroeger bij de begraafplaats hoorde.